

УДК 130.2

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.1.13>**Симоненко Сергій Петрович**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії та політології
Одеського державного економічного університету
вул. Преображенська, 8, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-4864-8418

Щубелка Наталія Володимирівна

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, історії та політології
Одеського державного економічного університету
вул. Преображенська, 8, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-5388-2244

ПРО МОЖЛИВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЦИФРОВОГО МАЙБУТНЬОГО «СУСПІЛЬСТВА 5.0»

Актуальність теми. Стрімка диджиталізація практично всіх сфер сучасного суспільства викликає до життя соціальні процеси, котрі носять ознаки як некерованості, так і незворотності. Вже сьогодні існує гостра потреба філософського осмислення того, наскільки вони можуть контролюватися людиною, а головне відповідати її природі, сформованій та апробованій віками системою цінностей та світоглядним орієнтирам. **Метою статті** є дослідження концепцій «Індустрія 4.0» та «Суспільство 5.0» з точки зору їх можливих переваг та загроз для людства. **Методи дослідження:** використано загальнонаукові методи (дедукції, індукції, аналізу, синтезу), а також історичний та аксіологічний методи. **Результати дослідження:** В роботі показано, що концепції майбутнього цифрового суспільства «Індустрія 4.0» та «Суспільство 5.0» є породженням двох протилежних за своїм ціннісно-світоглядним спрямуванням, домінуючих у сучасному світі соціокультурних парадигм – Західної та Далекосхідної, відповідно. Обґрунтовано тезу, що Західна парадигма залишається за своїм характером антропоцентричною завдяки постійному відтворенню та трансляції своїх ціннісно-світоглядних орієнтирів в системі освіти, зокрема, де гуманітаристиці відводиться значна роль. З'ясовано, що концепція «Суспільства 5.0» є цілком відповідною менталітету, системі цінностей носіїв культури Сходу (японців, зокрема). Показано, що в силу істотних відмінностей означених соціокультурних парадигм, попри те, що науково-технічна культура в сучасному суспільстві стає головною детермінантою соціальної динаміки, не зможе відігравати роль об'єднуючого чинника, котрий призвів би до їх повного злиття (конвергенції). Наголошується, що найбільші загрози для людства несе реалізація концепції «Суспільства 5.0», котра у якості своїх головних інструментів визначає подальшу дегуманізацію людини та культивування споживацького гедонізму.

Ключові слова: «Індустрія 4.0», «Суспільство 5.0», соціокультурна парадигма, гуманітаристика, антропоцентризм, трансгуманізм.

Аналіз останніх наукових досліджень. В сучасній науковій літературі не бракує досліджень, покликаних розкрити суперечливу природу диджиталізації суспільства. Найбільш характерними у соціальному, культурному та економічному вимірах проблеми та ризики, викликані впровадженням новітніх технологій можна класифікувати наступним чином:

– Структурні зміни у галузях економіки та масове відмирання неконкурентоспроможних підприємств, з одного боку, можуть спричинити кратне розширення позавиробничої, позаринкової сфери діяльності та людських взаємовідносин діяльності, з другого – обумовлюватимуть процес прекарізації найманої праці, що поставить під питання можливості доступу до системи соціального захисту та майбутнього пенсійного забезпечення на цій основі (Г. Стендінг, Х. Хаубен, М. Фукуяма, А. Колот, О. Герасименко, Є. Садовая).

– *Різні можливості доступу до цифрових технологій, здатні призвести до несправедливого розподілу благ, посилення нерівності у суспільстві, збільшення масштабів бідності населення; зростання ролі держави як соціального регулятора на тлі посилення потреби в наданні соціальної допомоги незапрацездатним громадянам тощо* (К. Шваб, Л. Шамілева, О. Хандій).

– Інтернет-залежність, наслідком чого може стати деградація розумових здібностей та зниження розумової діяльності людини, втрата відчуття реальності, залежність від віртуального світу та соціальних мереж, можливість активно маніпулювати свідомістю користувачів інтернету (Ю. Хараяма, М. Кварліо, Г. Осипов).

– Загроза демократії внаслідок цифровізації систем державного управління та надання послуг «цифровою соціальною державою» на основі обов'язкового запровадження QR-кодів та біометричних посвідчень особи створює сприятливі умови для стеження, виявлення і покарання громадян, порушень прав людини (К. О'Ніл, С. Малков, Є. Гречкіна).

Разом з тим, проблемі вивчення та пошуку на рівні філософської рефлексії чинників, котрі б могли унеможливити, чи бодай уповільнити процеси руйнації самих засад соціального буття, викликаних прискореним переходом до реалій цифрового суспільства, в працях дослідників приділяється значно менше уваги. Особливе занепокоєння викликає та обставина, що навіть в рамках створених за участю широкого кола науковців проектів майбутнього, навіть тих, котрі претендують на універсальність, як то «Суспільство 5.0», гостро бракує досліджень впливу новітніх технологій на процес формування смислового простору культури та суспільства, в якому б саме людині, а не техніці, технологіям, відводилась першочергова увага.

Вступ. Необмежені можливості, котрі відкриваються перед нами завдяки активному впровадженню смарт-технологій практично у всі без винятку сфери суспільного життя, набувають свого концептуального вираження в амбітних проектах майбутнього, котрі сьогодні розробляються передовими країнами-лідерами, викликають одночасно як захват, так і глибоке занепокоєння ймовірними ризиками та небезпеками за умови їх втілення. З появою цифрового суспільства особливої гостроти також набуває проблема співвідношення гуманітарного та науково-професійного знання в формуванні світоглядних позицій людини.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, в 2016 р. японський уряд за активної участі японської асоціації крупного бізнесу «Кейданрен» розробив концепцію становлення цифрового суспільства, котра отримала назву «Суспільство 5.0». В ряді країн, котрі також стали на шлях трансформації економіки через впровадження цифрових технологій, таких як Інтернет речей, Big Data, штучний інтелект тощо, подібний напрямок розвитку носить назви «Індустрія 4.0» (Німеччина), «Індустріальний інтернет-консорціум» (США), «цифрова економіка» тощо. Усі вони мають спільну основу – використання цифрових технологій, постаючи як закономірний етап науково-технічного розвитку людства, котрому передували чотири історичні типи суспільств: мисливців та збирачів, аграрне, індустріальне та інформаційне.

Концепція «Суспільства 5.0», як заявляють її розробники, є найбільш оптимістичною та несуперечливою з поміж інших, оскільки в цифровому суспільстві майбутнього досягнення технологій та науки будуть працювати на благо кожного члена суспільства. Причому висловлюється впевненість, що слідом за Японією по цьому шляху підуть і інші країни.

На відміну від своїх аналогів, концепція «Суспільства 5.0» претендує на статус універсальної, оскільки виходить за рамки питань, котрі стосуються виключно індустріального сектора, і в першу чергу відповідають соціальним потребам та запитам. Серед головних викликів, котрі стоять перед японською та світовою економікою – скорочення чисельності працездатного населення та його старіння, необхідність оновлення інфраструктури, зниження глобальної конкурентоздатності виробництва, брак природних ресурсів, проблеми екології тощо.

Відповіддю на ці виклики стане створення умов, в яких кожен буде мати можливість самореалізуватись, беручи активну участь у житті соціуму шляхом зняття за допомогою соціально-орієнтованих технологій фізичних, соціальних та адміністративних бар'єрів. Ці амбітні задачі планується втілити в життя завдяки об'єднанню ресурсів вже не окремої людини, а соціуму в цілому через інтеграцію фізичного та кібернетичного простору. Люди в тісній співпраці

з роботами повинні забезпечити гедоністичні умови життя. Головними складовими соціального проекту визначено підвищення матеріального комфорту шляхом створення нових побутових зручностей, широкий вибір товарів та послуг, кастомізованих під індивідуальні смаки та уподобання споживачів, істотне підвищення якості життя тощо.

Однак, дійсно інноваційними в розбудові економіки майбутнього серед заходів, спрямованих на підвищення цінності людей у виробництві знань та товарів у японському прочитанні концепції Smart Society є пропозиція такого робочого місця, котре б за своїм функціоналом максимально враховувало той унікальний набір здібностей, задатків та пріоритетів діяльності кожної людини, через яку вона буде здатна принести найбільшу користь як для суспільства, так і для себе. На цій основі суттєво зміщуються акценти стратегії ринкових відносин. Якщо раніше вони традиційно були зорієнтовані переважно на пропозицію послуг та товарів, котрі спонукали до більших витрат на них, то тут наголос робиться на пропозиціях, котрі спершу дають змогу більше заробляти, а відтак, – і внаслідок цього, – і більше витратити. Саме за рахунок активізації людських потенцій в Суспільстві 5.0, за підрахунками дослідників, з'явиться можливість подвоїти глобальний валовий продукт [2].

Якщо в Японії вважають, що технології майбутнього, викликавши до життя нові сфери залучення людських вмінь, знань та талантів, створять нові можливості для працевлаштування, то в Західній півкулі пророкують вже в найближчі десятиліття неминуче масове безробіття та втрату половини робочих місць, спричинені заміною людини машиною [2]. Неминуче постає й питання, на що повинна бути спрямована життєва енергія людей, котрі будуть ставати зайвими в традиційних сферах виробництва?

В концепції «Індустрія 4.0», до прикладу, вирішення проблеми людських ресурсів не пов'язується напряму з високим ступенем автоматизації та роботизації виробництва, – швидше з їх наслідками. На якомусь етапі науково-технічного прогресу проблема людських ресурсів як економічної категорії втрачає свою актуальність та постає як проблема людини з точки зору її соціально-філософського осмислення. В силу того, що соціальна проблематика не є безпосередньо «вбудована» в «Індустрію 4.0», остання, на відміну від її японського аналога, не претендує на статус людино-центричної. Проблеми людських ресурсів тут поставатиме як проблема всіх без винятку соціальних інститутів і в першу чергу держави. Відтак, її вирішення пов'язуватиметься насамперед з пошуком шляхів подолання негативних наслідків впливу сучасних інновацій на людину і соціум в цілому, викристалізуючись в пріоритети соціальної, освітньої та культурної політики.

Вважається, що заснована на колективному використанні спільних ресурсів, нових комунікаційних технологіях (шерингова та гіг-економіки, стартапи) модель зайнятості в інформативному суспільстві слугує тільки тимчасовим вирішенням проблеми. Ситуаційність та спорядичність трудових відношень, притаманних для даної моделі трудових відносин, на думку англійського економіста Г. Стендінга, зокрема, викликає до життя специфічну соціальну верству – «прекаріат» – (в розвинутих економіках вона вже нараховує чверть вільнонайманих працівників), представники якої не мають доступу до соціальних гарантій, як-то допомога по безробіттю, пенсійне та медичне забезпечення, а якщо йдеться про мігрантів, то і громадянських прав. Все це створює неминучі загрози для суспільства, котрі породжуватимуть соціальну нестабільність та заворушення [10, с. 20–23].

Немає сумніву, що головною проблемою, котра в недалекому вже майбутньому постане перед значною частиною людства, буде пошук нових сенсів соціального буття вже поза рамками ринкових взаємовідносин. Вочевидь, оптимістичний сценарій розвитку соціокультурної ситуації буде визначатись дієвістю гуманістичних імперативів, притаманних європейської цивілізації. Потужна гуманітарна компонента, особливо в часи вибухового зростання впливу науково-технічної культури на всі сфери суспільного життя, неодмінно повинна залишатись стійкою методологічною основою наукового знання, і в першу чергу того, котре традиційно має відношення до комплексу природничо-математичного.

Ресурси позитивного вирішення проблеми, вочевидь, варто шукати у ментальності, стійких соціокультурних стереотипах носіїв культури Заходу, корені котрих можна углядіти ще

в античності. Адже сам термін «гуманітарні науки» є похідним від «*artes liberales*», – латинського виразу, який означав вільні, або людські мистецтва і навички. Власне, й сама концепція гуманітарної освіти була закладена ще Платоном, котрий у якості головних її задач розглядав навчання спілкуванню, читанню, розумінню різноманітних літературних праць, вміння мислити тощо. Ці якості вважались привілеєм вільно народжених, для котрих саме вільний час, дозвілля, а не трудова діяльність, було життєво визначальною умовою виховання повноцінного члена суспільства. Молодь, у якої не було потреби працювати постійно, за свідченням Платона, «більшу частину свого дозвілля проводила в заняттях наукою, математикою та філософією» [8, с. 101]. На подібних заняттях обговорювались переважно гуманітарні питання, пов'язані з проблемами буття людини, побудови справедливого суспільства тощо.

Саме вільний час давав змогу людині стати щасливою, оскільки давав їй можливість розвивати у собі найбільш благородні людські якості – розум та мудрість. На думку Платона, всі біди «...стаються по причині жадоби багатств, а стягати їх нас примушує тіло, котрому ми служимо по-рабськи. Ось через ці причини – по вині тіла – у нас немає дозвілля для філософії» [8, с. 102].

Вільний час, котрий людина присвячує спогляданню та мудрствуванню, є головною умовою її щасливого та повноцінного життя і для Аристотеля. «Вище щастя полягає в застосуванні розуму, оскільки розум більш аніж будь-що інше, є людиною». Таким чином, застосування розуму в час дозвілля наближає людину до світу божественного, оскільки в цей час здійснюється діяльність її душі. Отже, «призначення людини – це не що інше, як діяльність її душі» [6, с. 54].

Відтоді стандарти класичної європейської освіти, особливо вищої, передбачали обов'язкове, як правило трирічне, вивчення гуманітарних наук, котрі вважались загальноосвітніми. Вони давали можливість студенту, незалежно від обраного фаху, сформуванню світоглядних позицій, котрі ставали основою його життєвих орієнтирів в майбутньому.

З огляду на вище сказане, європоцентристська система духовних цінностей навряд чи здатна забезпечити найвищу конкурентоздатність саме західної економічної моделі розвитку. США та країни традиційного Заходу сьогодні, на тлі здобутків в царині економіки в минулі десятиліття і навіть століття, можуть собі дозволити «розкіш» витратити значні кошти та час здобуваючих освіту студентів на вивчення гуманітарних дисциплін. Все це безумовно окупиться сторицею, коли ринкові відносини перестануть бути домінуючими у відношеннях між людьми. Гуманістичні ціннісні орієнтири в умовах докорінної переорієнтації соціальних взаємовідносин стануть потужним імпульсом для пошуку нових соціальних ролей та устремлень, релевантним особистісним потребам у розвитку та самореалізації, гармонізації тілесного та духовного в людині.

Що ж стосується, втіленої в концепції «Суспільства 5.0», японської моделі економічного розвитку, то саме в частині очікуваних від її впровадження науково-технічних досягнень вона безсумнівно буде здатна продемонструвати більшу ефективність в порівнянні з західною, спираючись у цьому на докорінно інші філософські, релігійні та моральні принципи, покладені в основу культур Сходу.

До прикладу, європейська гуманітарна спадщина в японській вищій освіті, принаймні, ще з епохи Мейдзі і донедавна, займала почесне місце. Проте японцям вона була потрібна головним чином для того, щоб розмовляти з Заходом, котрий для них традиційно виступав важливим джерелом природничо-технічних знань, зрозумілою йому мовою. По мірі того, як Японія ставала лідером науково-технічних перегонів, інтерес до гуманітаристики західного штибу слабшав. Чітким сигналом до її майже остаточного забуття став декрет міністра освіти Японії, котрий, вочевидь зовсім не випадково, майже збігся у часі з оприлюдненням концепції «Суспільства 5.0». В ньому державним університетам пропонується зробити пріоритетними ті навчальні дисципліни, котрі «краще відповідають потребам суспільства», за рахунок скорочення а то й повного вилучення з навчальних планів програм з гуманітарних та соціальних наук. В результаті 17 вузів негайно скасували гуманітарні програми, а ще дев'ять прийняли рішення їх суттєво скоротити.

Так званий «японський дух», як квінтесенція традиційного цілісного знання про світ і людину, мало що має спільного з дійсно гуманітарним знанням. З давніх часів всеохоплюючу та головну роль в духовному розвитку японців відігравала художня традиція як відображення світоглядної схеми, тісно пов'язаної з розумінням трансцендентної основи як природного, так і соціального та індивідуального буття, жорстко підпорядкованого принципам конфуціанської моралі та обов'язку. Головним призначенням художньої діяльності була реалізація постулату Дао, як засобу єднання з природою – уособленням вищої гармонії та істини. Адекватне досягнення краси було можливим лише аналоговим аспектом розуму – «серцем», або «розумом тіла». Мистецтво тут не має на меті показати внутрішній світ людини, а нести світ символів, котрий має підвести її до досягнення глибин трансценденції, котра не має словесного вираження [7]. Саме краса, а не демократія чи свобода претендувала на роль головного світоглядного концепту, покликаною засвоїти основні принципи ставлення до світу.

Фундаментальне гуманітарне знання та науково-технічна культура, які йшли з Заходу, починаючи з другої половини XIX століття, залишили майже незмінною національну духовну традицію японців. Та й власне найбільш активна фаза засвоєння Японією західної культури збіглась у часі з періодом її тимчасової дегуманізації, коли вона зазнає істотного впливу ідей утилітаризму та прагматизму, породжених розквітом ринкових відносин та тріумфальною ходою науки та техніки в Європі та США.

Як виявилось, таке суто східне уявлення про світ, в основі якого знаходиться цілісне знання-стан з самого початку демонструвало готовність до мирного співіснування з науково-теоретичним знанням-інформацією, знанням-текстом, котрі утвердились на Заході як єдино вірний вид знання про світобудову. Інструментальні західні знання напрочуд легко і органічно нашарувались на східні філософські практики з їхніми ідеями єднання з природою, розумної достатності в споживанні та осуду користолюбства як умови досягнення вищої істини буття. Не варто забувати й те, що головною причиною науково-технічної модернізації Японії було нарощення сучасної воєнної потуги з тим, щоб уникнути загрози можливої колонізації країни культурно чужим їй Заходом.

До того ж, матеріальне(природне) в японських світоглядних установах ніколи не розглядалась як антитеза духовного. В них природа позбавлена людських рис, антропоморфності, – швидше сама людина у прагненні гармонізувати своє буття намагається злитись з нею. Світоглядно японці виявились готовими у пошуках витоків своєї економічної та воєнної могутності підлаштовуватись під природу, підкорившись її законам. Здобуття свобода як «пізнаної необхідності» (Б. Спіноза) у її суто східній інтерпретації не вимагала від людини у якості своєї ціни жертвувати своєю суб'єктивністю, адже цінністю для неї вона ніколи й не була. З позицій ментальності японця вбудовування свого духовного світу в обмежені можливостями нашого пізнання рамки класичного природознавства не було сприйнято як зазіхання на сенс свого існування, як і спроба переоцінки традиційної шкали цінностей.

Пріоритет колективних цінностей блокує в усередненому японцеві прояви самодостатності, оригінальності, егоцентризму. Жорстко структуроване японське суспільство культивує в людині «командний дух», засуджуючи в той же час особисту ініціативу. Для японця індивідуальне існування мало своє виправдання та сенс лише, якщо воно було прикладом служіння країні, імператору, клану, корпорації тощо. Відчуття приналежності до якоїсь певної групи є для нього запорукою його ідентичності, життєвою опорою, котра дає йому силу у подоланні особистих негараздів. Спільна справа завжди важливіша приватної, тому невдача, котра спіткала групу, сприймається ним як власна трагедія. Позитивне ставлення групи до індивіда, схвалення його діяльності є для нього визначальними, оскільки слугують підставою та свідченням такої приналежності. Все це спонукає працівника, службовця оцінювати себе як виконавця певної професійної ролі, перетворює його у гвинтик злагоджено працюючої машини [9].

Саме цим можна пояснити ту гнучкість, котру демонструють в умовах гострої конкуренції у глобалізованому світі Японія та ряд країн, за котрими закріпилась назва «Азійські тигри»,

переступаючи ціннісно-інституційні бар'єри, котрі стоять на шляху технічних та інформативних інновацій. Сьогодні Японія у своєму прагненні відновити позиції країни-лідера, котру вона поступово втрачає, починаючи з 90-х років, вимушена робити ставку на розвиток самого важливого стратегічного ресурсу – людського капіталу. Однак, останній в сформованій на базі консенсусу бізнесу політики та науковців економічної моделі майбутнього більшою мірою постає лише інструментом, а не кінцевою метою технологічного та інформативного прориву. В такому суспільстві соціальна цінність людини головним чином визначатиметься її здатністю до праці та купівельною спроможністю. Максимально ефективний на своєму робочому місці і, відповідно, добре оплачуваний найманий працівник, цілковито зорієнтований на світ речей, здатний забезпечити собі гедоністичні умови життя навіть у похилому, пенсійному віці – це і є соціальний ідеал майбутнього японського суспільства.

Як прописано в концепції Суспільства 5.0, «...на відміну від типів роботів, які є в нашому сучасному Суспільстві 4.0, роботи Суспільства 5.0 не будуть просто слугувати пасивними інструментами, які вимагають детального програмування та чекають отримання інструкцій від людини-оператора; швидше, роботи, штучний інтелект та інші автоматизовані системи та пристрої Суспільства 5.0 продемонструють зростаючий ступінь автономії, котрий відкриє їм шлях до активного збору даних з довкілля, та самостійного прийняття рішень та дій з метою надання корисних послуг людям [3, с. 13].

Поза сумнівом, в смарт-суспільстві не буде бідних та знедолених, оскільки ринкова вартість кожного буде неухильно зростати і надалі. У світі кастомізованих речей – різноманітних гаджетів та роботів життя людини стане максимально комфортним, а у виробничій та позавиробничій сферах на повну запрацюють технології інтернету речей та штучного інтелекту, суспільний устрій стане максимально раціоналізованим, зорієнтованим на розкриття здібностей та потенцій кожного. Однак, дійсно затребуваними у такому суспільстві будуть лише якості, які дозволять людині спочатку контролювати штучний інтелект і певний час мирно співіснувати, в кращому випадку, з ним. Вже зараз стає зрозуміло, що можливості штучного інтелекту до вдосконалення, як і до самовдосконалення, котре є лише питанням часу, на відміну від людини, є необмеженими. І як би людство не намагалось під тиском технологічного імперативу, вимушено жертвуючи своїми світоглядними ідеалами, культивувати та розвивати у собі якості та навички, котрі дадуть змогу йому конкурувати з штучним інтелектом, воно неминуче зазнає поразки...

В якій мірі усвідомлюють ці загрози в проєкті Суспільство 5.0.? Один з провідних науковців та урядовців, котрий взяв участь у його розробці Ю. Нараяма, схоже визнає складність задачі забезпечення того, щоб «ми, люди залишалися центральними акторами» у Суспільстві 5.0, оскільки в середні його «ми не обов'язково будемо самотніми». Це означає, що ми «постійно повинні бути зосередженими на питанні визначення форми та характеру суспільства, як основи людського життя», котре може опинитись під загрозою докорінної трансформації завдяки цифровізації та інноваційним технологіям [4, с. 10].

Доволі обережними застереженнями обмежуються ідеологи концепції «Суспільства 5.0» і тоді, коли проблема з абстрактно-теоретичної площини переходить у конкретну. До найбільших ризиків, котрі несе злиття кіберпростору та реального світу для них, до прикладу, є перспектива поглиблення залежностей, викликаних зростанням кількості пристроїв інтернету речей, котрі вже зараз дають про себе знати, на кшталт залежності від інтернету, он-лайн відео ігор та смартфонів [5, с. 149], як і впровадження мережевих технологій безпосередньо в тіла та мозок людей, внаслідок чого може зрости їх вразливість до успішних кібератак, котрі можуть мати катастрофічні наслідки [3, с. 14].

На жаль, сучасний масовий індивід сприймає майбутнє з надмірним оптимізмом, волюючи бачити в ньому втілення «земного раю», нової соціальної утопії, до якої його, вочевидь, цілком свідомо та безвідповідально підштовхують влада, бізнес, певна частина науковців, переслідуючи свої короточасні приватні інтереси. Насправді ж, реалізація плану Суспільство 5.0. обернеться тим, що людство добровільно візьме на себе роль мосту у примарне трансгуманістичне

майбутнє. Фактично ставши його будівельним матеріалом, воно ризикує безславно завершити виконання своє історичного призначення, передавши естафету науково-технічного прогресу, без сумніву, більш досконалим формам біо-технічного існування, котрі однак з ним вже не будуть мати нічого спільного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Benedikt F., Osborne C. «The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?». *Technological forecasting and social change*. 2017. 11(4). 254–280 p.
2. Future Services & Societal Systems in Society 5.0 / Center for Research and Development Strategy Japan Science and Technology Agency. 2017. P. 11–13.
3. Government of Japan. 2016a. The 5th Science and Technology Basic Plan. Provisional translation. January 22. URL: <https://www8.cao.go.jp/cstp/english/basic/5thbasicplan.pdf> (accessed on 25 March 2020).
4. Harayama, Y. 2017. Society 5.0: Aiming for a New Human-Centered Society. Japan's Science and Technology. Policies for Addressing Global Social Challenges. *Interviewed by Mayumi Fukuyama. Hitachi Review*. 2017. 66(1). P. 8–13.
5. Takahashi T. Behavioral Economics of Addiction in the Age of a Super Smart Society: Society 5.0. *Oukan / Journal of Transdisciplinary Federation of Science and Technology*. 2018. 12. P. 119–22.
6. Аристотель. Сочинения : в 4 т. / пер. с древнегреч. ; общ. ред. А.И. Доватура. М. : Мысль, 1983. Т. 4. 830 с.
7. Образцова, И. И. Особенности японского менталитета на примере отношения к суициду. *Сумма философии*. 2007. Вып. 7 . С. 174–179.
8. Рассел Бертран. Історія західної філософії / пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука К. : Основи. 1995. 759 с. С. 101.
9. Скворцова Е.Л. К вопросу об особенностях дальневосточной эстетики (на примере взглядов Имамита Томонобу). *Филология: научные исследования*. № 3. М., 2011. С. 5–17.
10. Стэндинг Г. Прекариат: новый опасный класс / пер. с англ. Н. Усовой. Москва : Ад Маргинем Пресс. 2014. 326 с.
11. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію / пер. з англ. Н.В. Климчук та ін. Харків : КСД. 2019. 416 с.

REFERENCES

1. Benedikt F., Osborne C. (2017) «The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?». *Technological forecasting and social chang*. 11(4).
2. Future Services & Societal Systems in Society 5.0. (2017). Center for Research and Development Strategy Japan Science and Technology Agency.
3. Government of Japan. 2016a. The 5th Science and Technology Basic Plan. Provisional translation. January 22. (2016). URL: <https://www8.cao.go.jp/cstp/english/basic/5thbasicplan.pdf> (accessed on 25 March 2020).
4. Harayama, Y. (2017). Society 5.0: Aiming for a New Human-Centered Society. Japans Science and Technology. Policies for Addressing Global Social Challenges. Interviewed by Mayumi Fukuyama. *Hitachi Review*. 66(1).
5. Takahashi T.(2018). Behavioral Economics of Addiction in the Age of a Super Smart Society: Society 5.0. *Oukan / Journal of Transdisciplinary Federation of Science and Technology*. 12.
6. Arystotel.(1983). Sochynenyia : v 4 tt. / per. s drevnehrech. ; obshch. red. A.Y. Dovatura [The essays] M. : Mysl, T. 4. [in Ukrainian].
7. Obratsova, Y. Y.(2007). Osobennosti yaponskoho mentalyteta na prymere otnosheniya k suytzydu. *Summa fylosofyy*. [Features of the Japanese mentality on the example of attitudes towards suicide]. Vyp. 7 (2007). S. 174–179. [in Russian].
8. Rassel Bertran. Istoriia zakhidnoi filosofii / Per. z anhl. Yu. Lisniaka, P. Tarashchuka [The history of western philosophy]. K. : Osnovy. [in Ukrainian].
9. Skvortsova E.L.(2011).K voprosu ob osobennostiakh dalnevostochnoi estetyky (na prymere vzhgliadov Ymamyty Tomonobu). [On the question of the features of the Far Eastern aesthetics (on the example of the views of Imamichi Tomonobu)]. *Fylolohyia: nauchnye yssledovaniya*. № 3. М., 2011. S. 5–17. [in Russian].

10. Stędynh H.(2014). Prekaryat: nowyi opasnyi klass / per. s anhl. N. Usovoi [Precariat: a new dangerous class]. Moskva : Ad Marhynem Press [in Russian].

11. Shvab K. (2019). Chetverta promyslova revoliutsiia. Formuiuchy chetvertu promyslovu revoliutsiiu / per. z anhl. N.V. Klymchuk ta in. [The fourth industrial revolution. Shaping the fourth industrial revolution]. Kharkiv, KSD [in Ukrainian].

Symonenko Serhiy Petrovych

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy, History and Political Science
Odessa State Economic University
8, Preobrazhenska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4864-8418

Schubelka Natalia Volodymyrivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy, History and Political Science
Odessa State Economic University
8, Preobrazhenska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5388-2244

ABOUT POSSIBLE CHALLENGES AND THREATS TO THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF THE DIGITAL FUTURE “SOCIETY 5.0”

Relevance of the topic. *The rapid digitalization of virtually all spheres of modern society brings to life social processes that show signs of both uncontrollability and irreversibility. Even today there is an urgent need for a philosophical understanding of how much they can be controlled by man, and most importantly to correspond to his nature, formed and tested over the centuries the system of values and worldviews. The aim of the article is to study the concepts of “Industry 4.0” and “Society 5.0” in terms of their possible benefits and threats to humanity. **Research methods:** general scientific methods (deduction, induction, analysis, synthesis), as well as historical and axiological methods are used. **Research results:** The paper shows that the concepts of the future digital society “Industry 4.0” and “Society 5.0” are the product of two opposite in value and worldview, dominating in the modern world socio-cultural paradigms – Western and Far Eastern(Asian), respectively. The thesis is substantiated that the Western paradigm remains anthropocentric in nature due to the constant reproduction and translation of its values and worldviews in the education system, in particular, where the humanities play a significant role. It was found that the concept of “Society 5.0” is quite consistent with the mentality, the system of values of the bearers of Eastern culture (Japanese, in particular). It is shown that due to significant differences of these sociocultural paradigms, despite the fact that scientific and technological culture in modern society is becoming as the main determinant of social dynamics, can not play the role of a unifying factor, that would lead to their complete merger (convergence). It is emphasized that the greatest threats to humanity are the implementation of the concept of “Society 5.0”, which as its main tools identifies the further dehumanization of culture and the cultivation of consumer hedonism.*

Key words: “Industry 4.0”, “Society 5.0”, socio-cultural paradigm, humanities, antropocentrism, transhumanism.